

ABDULLAH BAŞTÜRK

DİSK'in ikinci Genel Başkanı, Genel-İş Sendikası kurucu Genel Başkanı, Uluslararası Kamu Çalışanları Federasyonu (PSI) Yönetim Kurulu eski üyesi, Avrupa Sendikalar Konfederasyonu ASK/ETUC Yönetim Kurulu eski üyesi, üç dönem milletvekili Abdullah Baştürk 1929 yılında Yalova'nın Güney köyünde doğdu. Yüzyılın başında Dağıstan'dan göç etmiş yedi çocuklu bir ailenin beşinci çocuğuydu. İlkokulu köyünde bitirdi. İstanbul'da başladığı ortaokulu maddi güçlükler nedeniyle yarıda bıraktı, işçiliğe başladı. Önce lokantalarda çalıştı ardından lastik ve metal işçiliği yaptı. 1950'de askere gitti, dönünce sıhhi tesisatçı oldu.

1955'te İstanbul Belediyesi Fen İşleri Sendika'sına üye oldu ve ilk genel kurulda genel sekreterliğe seçildi. Bu sendikanın adı daha sonra İstanbul Belediye İşçileri Sendikası olarak değiştirildi. 1961 yılında işçileri kıskırttığı gerekçesiyle gözaltına alınarak 42 gün tutuklu kaldı, açılan davada beraat etti. Baştürk'ün genel sekreter olduğu sendika 1962'de milli tipe dönüştürüldü ve adı Türkiye Genel Hizmetler Sendikası (Genel-İş) olarak değiştirildi. Genel-İş'in kurucuları arasında yer alan Baştürk, Kasım 1962 'de yapılan genel kurulda Genel-İş'in genel başkanlığına, 1964'de Türk-İş Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. 1963'te kısa bir süre Türkiye İşçi Partisi (TİP) üyesi oldu.

Pratik çözümler üretebilen, alışılmış hak arama yöntemlerini geliştirebilen, katılımcılığa inanan, eylemci bir sendikacıydı. Genel-İş Sendikası bir yerde onun ürünüydü. Yaklaşık çeyrek asırda, binlerden başlayan bir sendikal yapıyı yüzbinlerin üstüne taşıdı. O dönemin belediye başkanlarına sendika gerçeğini öğretti. Belediye işçileri, kapı ve kalorifer işçileri işyerlerinde onunla kimlik kazandı, saygınlık gördü, farklı olanı yaşadı.

1963 yılında Bursa belediye işçilerine, 1963'te 274 ve 275 sayılı yasaların çıkmasından sonraki ilk yasal grevi yaptırdı. 1966'da toplam 33 günlük Çorum Belediyesi Temizlik İşçileri Yürüyüşü'nü (Yalınayak İşçilerin Yürüyüşü) gerçekleştirdi. Bu yürüyüş önce Çorum'dan Ankara'ya, ardından İstanbul'a yapılan 700 km'lik bir uyarı yürüyüşüydü. 1967'de o zamanların en uzun grevi olan Manisa Belediyesi İşçileri Grevi sırasında 306 işçiden 90'ının 44 günlük, 930 km'lik Anayasa Yürüyüşü yine Abdullah Baştürk'ün eseri idi.

1967'de CHP'ye üye oldu ve 1969'da CHP Yozgat Milletvekilliğine seçildi. 1970 yılında 274 ve 275 sayılı yasaların bazı maddelerinin değiştirilmesi çalışmaları yapılırken, sendika özgürlüğünü kısıtlayan maddeler içeren CHP teklifinin hazırlığında bulundu. 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi'nden sonra Türk-İş'e verilen 4'ler Raporu, 12'ler Raporu, 24'ler Raporu gibi belgelerde "sendika tekelciliği"ni getiren maddeleri eleştirdi. 12 Ağustos 1970'te yürürlüğe giren 1317 sayılı yasanın bazı maddelerinin iptali için CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne başvuruda bulunmasına katkı verdi.

1971’de Kızılcahamam’da toplanan Türk-İş Yönetim Kurulu’na Petrol İş, Deniz Ulaş-İş, Yol-İş genel başkanlarıyla birlikte Dörtler Raporu’nu sundu. Türk-İş yönetiminin işçi karşıtı ve partilerüstü politikasını eleştirdi. Bu rapor daha sonraki yeni katılımlarla 12’ler ve 24’ler Raporu adını aldı, “Türk İşçi Hareketi İçin Sosyal Demokrat Düzen Raporu”na dönüştü. Türk-İş’te bugünlere kadar yansıyan muhalefeti yansıtan bu raporlar aynı zamanda Türkiye’deki sendikal mücadele sürecinin önemli noktalarını sergiliyordu.

Baştürk 1973 seçimlerinde CHP’den İstanbul milletvekilliğine seçildi. Türk-İş’teki uzun muhalefet yıllarından sonuç alamayınca, Başkanı olduğu Genel-İş Sendikası 3 Ağustos 1975 tarihli genel kurulunda Türk-İş’ten ayrılma kararı aldı. 10 ay kadar bağımsız bir sendika olarak çalışan Genel-İş Sendikası 3 Haziran 1976 tarihli olağanüstü genel kurulunda DİSK’e katılma kararı verdi. 11 Haziran 1976 tarihinde DİSK üyeliğine kabul edilen Genel-İş o zamanlar 67 ilde şubesi bulunan, yaklaşık 130 bin üyesiyle Türkiye’nin en büyük sendikasıydı.

Baştürk Aralık 1977’de yapılan DİSK 6. Genel Kurulu’nda DİSK Genel Başkanlığına seçildi. 16 Mart 1978’de İstanbul Üniversitesi’ndeki faşist katliam üzerine ilk kez Türkiye’de 2 saatlik bir “genel grev”i başlatan oydu. 1 Mayıs 1977 katliamının getirdiği yılgınlık, 1 Mayıs 1978’de onunla aşıldı. 15-16 Haziran Büyük İşçi Direnişi’nin DİSK içinde büyük bir toplantıyla ilk kez kutlanmasını o gerçekleştirdi. “Demokratik Platform” çalışmalarını sürdürdü. Dört yerde “Demokrasi Mitingi gerçekleştirdi.

1979 ve 1980 1 Mayıs kutlamaları nedeniyle iki kez tutuklandı. 12 Eylül 1980 askeri darbesinin ilk saatlerinde gözaltına alındı, daha sonra tutuklandı ve 4 yılı aşkın süre hapse kaldı. DİSK davasında “Anayasal düzeni yıkmaya teşebbüs” ettiği iddiasıyla TCK’nın 146. Maddesinden idam talebiyle yargılandı ve beraat etti. Bu arada 1987’de SHP’den yeniden İstanbul milletvekilliğine seçildi. 1990’da Halkın Emek Partisi’nin kurucuları arasında yer aldı. 1991’de HEP’ten istifa etti ve mahkeme kararıyla yeniden faaliyete başlayan DİSK’in başına geçti.

12 Eylül darbesinin ilk hedefi DİSK ve Abdullah Baştürk oldu. Ama gözlerinde korkunun zerresini göremediler. İşkence yaptılar. Horlamak istediler. O, inatçı ve bilge duruşuyla dimdik ayakta durdu. Geriye adım atmadı. Arkadaşlarını kucaklayarak yoluna devam etti.

Davutpaşa ve Metris hapisanelerini gördü. Drettiği için, “evet, işkence yaptınız” dediği için, mahkemede askeri hakimi reddettiği için, Sultanahmet ve Metris cezaevlerinin hücrelerini de yaşadı.

Daha darbeden birkaç ay sonra, yılgınlığın kol gezdiği bir ortamda, Sıkıyönetim yargılamasından önce, Bakırköy’de görülen “DİSK’i Kapatma Davası” sırasında tok bir sesle darbenin hukuk dışılığını tüm dünyaya ilan ediyor, “zaman DİSK’i ve bizleri haklı çıkaracaktır” diyordu.

İdamla yargılandığı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesindeki Sorgusu dünyanın gelmiş geçmiş en uzun sorgularından biri olarak 109 günde 21 celsede tamamlandı. Savunmasını okuması 7 celse sürdü.

DİSK Davası sırasındaki kararlı tavrıyla halkımızın ve dünya halklarının saygısını kazandı. DİSK Davası'nda yaptığı savunma kitaplaştırılıp *Yargı Önünde Savunma* adıyla basıldı (Cumhuriyet, Çağdaş yayınları). PSI tarafından İngilizceye çevrilerek tüm dünyaya dağıtıldı.

Abdullah Baştürk 12 Eylül öncesinde Türkiye'de ve uluslararası sendikal harekette bilinen bir kişilikti. Ama onu asıl "büyük" kılan, 12 Eylül hücrelerindeki, hapishanelerindeki, mahkemelerindeki tavrı oldu. DİSK Davası Baştürk"ün inançlı, kararlı, yılmaz kişiliğinde türkiye ve dünya kamuoyunda demokrasi ve özgürlük mücadelesinin simgesi oldu.

Mahkemede yalnızca kendi dönemine değil, alınmasından sorumlu olmadığı kararlara da, kaleme alınmalarından haberli olmadığı yayınlara da sahip çıktı. Yurt dışına kaçan sendikacılara hiçbir gönderme yapmadan DİSK'in tüm geçmişinden sorumluymuş gibi DİSK'i sahiplenerek, DİSK'e ait ne varsa tek tek savundu.

Önceleri uluslararası düzeyde belli bir tanınmışlığı vardı. Ancak 12 Eylül sonrasında DİSK Davasındaki savunması, tutarlı ve kararlı tavrıyla Batı'da devleşti. Bazı yabancı sendikacılar 1985 yılında onu Lech Walesa ile bir tutuyor Nobel Barış Ödülüne aday göstermek istiyorlardı. 1987 yılında İsveç Sendikal Hareketi'nin verdiği "Özgürlük Ödülü" ile Mandela'dan sonra ödüllendirilen ikinci kişi oldu.

Hayatta hiçbir şeyi zor görmedi. Engel tanımadı. En zor anlarda meşhur deyişiyle "goley" (yani kolay) derdi. Yürür giderdi. Zamanın askeri savcısı daha ilk günlerde "idam edileceksiniz" deyince kendisine "siz benim ancak ceketimi asarsınız" demişti. İşçi sınıfının kurtuluşunun siyasi mücadeleyle olacağına, bu mücadelenin de bağımsız bir sınıf partisiyle ve işçi sınıfı ideolojisiyle yapılacağına inanıyordu. Vizyonu, gelecek sezgisi, siyasi feraseti olağanüstüydü.

"Beşer nisyan ile maluldür" derler. Zaman geçince unutulur. DİSKlilerle birlikte hapis yattığım ve hapishanedeki DİSK Davası Savunması mimarlarından biri olduğum için rahatlıkla söyleyebilirim ki, o olmasaydı, DİSK Davası bu düzeyiyle sona ermezdi. DİSK Davası'nın kaderini belirleyen ilk 21 celse kahramanca savaştı. Tüm DİSK'e sahip çıkarak, hiçbir şeyi inkar etmeden, dobra dobra konuşarak, zaman zaman ince alaylara girerek.

Ölümünden önceki son yıllarını DİSK'in yeniden inşasını, tıkanan sendikacılığı aşma yöntemlerini tartışmakla geçirdi: Ayazağa'ya taşınma, şeffaf sendikacılık, çağdaş yardımlaşma sandıkları, araştırma enstitüleri, işçi okulları, hatta işçi üniversitesi, DİSK Vakfı, DİSK Radyosu, genç işçilerin ve de özellikle emeklilerin sorunlarını aşma, yeni toplu sözleşme görüşme yöntemleri geliştirme...

İşçilikten gelme bir işçi lideriydi. Sendikacı ve siyasetçi kişiliğinin ötesinde öncelikle güzel bir insandı. Sendikacılık dünyasında bir bilge kişiydi. Özellikle 12 Eylül döneminde yaşadığı ihanetleri bu bilge kişiliğiyle aştı. Onda karamsarlığa yer yoktu. Her zaman pozitif enerjiyle doluydu. Çevresinde gördüğü karamsarlara söylediği söz “güzel bak, güzel” olurdu. Onca yoğun işler arasında her zaman ailesiyle, dostlarıyla paylaşacak, dostlarının sorunlarını çözmeye ayıracak bir zaman bulurdu.

7 Aralık 1991’de DİSK’in 8. Genel kurulunu hazırlamak üzere DİSK tüzük genel kurulunu topladı. Bu çalışmalarını yaparken ilgili mahkemenin Genel-İş’in mallarına el koyma kararını verdiği gün beyin kanaması geçirdi ve 21 Aralık 1991’de öldü.

Abdullah Baştürk uluslararası düzeyde esas idamla yargılanan bir sendika lideri olarak tanındı. 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra yurtdışında DİSK için yapılan yayınlarda DİSK ile birlikte onun adı geçti. İşkenceye direnen, her durumda DİSK’e sahip çıkan tavırla bilindi. 4 yıllık tutukluluk ertesinde cezaevinden çıktıktan sonra sürekli yurtdışına giderek DİSK kampanyasını uluslararası düzeyde daha da yaygınlaştırdı.

DİSK 1985’te ETUC üyeliğine kabul edilince, ETUC yönetim kurulu üyeliğine seçildi. Bu görevi ölünceye kadar sürdürdü. 1986 Haziran ayında ILO Genel Kurulu’na katılması önlenmek istendi. Dünya sendikal hareketinin baskısı üzerine olaylı bir biçimde toplantıya katıldı. 13 Şubat 1987’de DİSK’in 20. Kuruluş yıldönümünün uluslararası sendikal hareketin tanınmış çok sayıda sendika lideriyle birlikte kutlanmasını sağladı. Bu toplantının ertesi günü aynı liderler SHP’ce düzenlenen “Sendikal Hak ve Özgürlükler Forumu”na katıldı. Henüz DİSK, ICFTU üyesi değilken ICFTU’nun 1988’deki Melbourne Kongresine katıldı ve bir konuşma yaptı.

Faşist 12 Eylül yönetimi döneminde, yoğun bir baskı altında, idam talebiyle yargılandığı askeri mahkemede sorgusu yapılırken şunları söylemişti: “Geride bıraktığım 40 yıla yakın işçilik, sendikacılık ve parlamenterlik hayatımda topluma karşı, işçi ve emekçilere karşı duyduğum sorumluluğun bilinci içinde, yalnızca ve yalnızca demokrasi ve özgürlükler için uğraş verdim. Bu inançla bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadelesinde yer aldım.

“İşçi sınıfının bireyi olmakla övünüyorum. Yarım dokuyan ellerin akıl ve yüreğine, kardeşlerime güvenim sonsuzdur. Geride bıraktığım yıllar içinde, ister Parlamento’da, ister demokratik işçi mitinglerinde, demokrasi ve özgürlükler mücadelesine, bütünüyle Türkiye’de sendikal mücadelenin son 25 yılına karınca kararınca katkıda bulunmuş olmanın son derece mutluyum. Genel-İş Sendikası’nın ve DİSK’in Genel başkanı olmaktan dolayı onur duyuyorum.”

FARUK PEKİN

DİSK Genel Başkanlık Baş Danışmanı